

AL PATRULEA INTERVIU CU MIRCEA ELIADE
În labirintul credințelor

Termenul de istorie a religiilor este înșelător. El nu dă seama de natura esențială a ceea ce faceți dumneavoastră.

nu cred în posibilitatea existenței unui om total areligios

Da, în sfârșit, e greu să găsim un cuvânt pentru această disciplină... Eu, unul, prefer de departe cuvântul „sacru” celui de „religie”. Sensul lui e mai general. Nu se poate concepe posibilitatea de a deveni om fără a trăi această experiență fundamentală a deosebirii între profan și sacru. Nu cred în posibilitatea existenței unui om total areligios.

Sacrul este adevărata realitate?

Da. Cele mai îndepărtate documente – obiecte din paleolitic, dar mai ales din neolitic – ne arată că, încă de la origine, simbolismul religios este prezent: de pildă, praful roșu, care este sângele, viața, copiii îngropați cu capul către est... Nu se cunoaște o singură societate primitivă fără această diferență între profan și expresiile sacrului.

Dar e posibil ca diferența între sacru și profan să nu fie recunoscută întotdeauna?

Creștinii, știți foarte bine asta, au fost atacați la începutul Imperiului Roman de către unii filozofi păgâni care-i considerau ateii. De ce? Pentru că ei nu se comportau ca niște credincioși: nu aduceau sacrificii înaintea statuilor zeilor, nu repetau miturile tradiționale etc. Așadar, e foarte posibil ca, într-o bună zi, noi înșine să vedem apărând niște lucruri absurde, curioase, care vor constitui, cine știe?, o nouă expresie a experienței

sacralului. Nu cred că această experiență va fi recunoscută de îndată.

Îmi amintesc de mișcarea tineretului american, de mișcarea hippy. Ei abandonau totul, nu voiau să aibă nimic. O chitară, câteva flori, câteva cântece. Nuditate, sexualitate: erau acuzați că trăiau în orgii. Nici vorbă. Acești băieți și aceste fete care se acuplau, dansau și cântau reveneau, într-un mod inconștient, poate, dar cu un soi de beatitudine nemaîntâlnită, la o experiență religioasă de structură cosmică, să spunem, la un păgânism premonoteist.

Cum explicați pierderea dimensiunii simbolice în zilele noastre?

Desacralizarea lumii e destul de ușor de explicat în societățile occidentale constituite pe temeliiile creștinismului: formulele dogmatice ale diverselor Biserici sau orientări teologice creștine nu mai au niciun sens pentru omul contemporan: Treimea, Imaculata Concepțiune și chiar Schimbarea la Față. Pe de altă parte, există o atracție spre științe, ori speranța într-un mesianism desacralizat precum marxismul.

Sacral s-a refugiat acum în zone profane și marginale? Lecturile, cinematograful, vacanțele, televiziunea, toate aceste experiențe ne îngăduie să reluăm legătura cu timpul mitului și cu simbolurile care sălășluiesc încă în adâncul nostru?

căderea în inconștient

Da, există o cădere în inconștient. Adică, semnificațiile religioase ale existenței, ale morții, ale speranței într-o viață viitoare, au căzut la nivelul inconștientului. Cinematograful, lectura și mai ales visele continuă să prezinte expresii

simbolice, uneori numai alegorice, dar care nu *pot fi recunoscute*. Nu știi dacă ați citit acea carte enormă despre structura inițiatică a romanelor lui Jules Verne...

Cartea lui Simone Vierne?

Da. Ei bine, iată un exemplu. Jules Verne nu era conștient, nu știa că scrie povești de inițiere. Amintiți-vă de *O călătorie spre centrul pământului!* Toate încercările inițiatică clasice se regăsesc aici: noaptea, apa, monștrii... Or, structura inițiatică a unui ritual e tot timpul o creație religioasă.

Cu atât mai paradoxal, cu cât Jules Verne e tocmai „cântărețul” tehnologiei triumfătoare și a conștiinței lucide.

Da, era un pozitivist, un om care credea în progresul științei. Obsedat de progres și negândindu-se niciodată că a putut crea o operă bazată în mod inconștient pe o instituție religioasă, inițierea.

miturile revin în galop

Dovadă că nu ne putem debarasa de mituri. Alungați miturile și ele revin în galop.

Exact, revin, dar camuflata. De altfel, *camuflarea* cred că este cuvântul cel mai general care poate fi folosit: camuflarea valorilor, a structurilor, a instituțiilor, care nu au dispărut, ci continuă să existe camuflata în altceva. Într-un roman de dragoste sau polițist, vedem cu ochiul liber diferitele încercări inițiatică, mitul luptei între bine și rău, de exemplu... dar camuflat, desacralizat.

În aceeași ordine de idei, o întreagă eschatologie este prezentă în unele mișcări istorice, precum marxismul sau comunismul.

marxism și psihanaliză

Societatea viitorului e o idee mesianică. În sfârșit! Sunt aproape exact clișeele despre paradisul terestru: când omul, societatea, omenirea întregă fi-va mântuită... Leul și cu mielul, vipera și copilul... Marx nu se gândea la așa ceva, sau, poate, nici nu-l interesa, dar tot ce ne spune el despre societatea scăpată de lupta între clase etc., toate acestea, desigur, în chip desacralizat, nu sunt decât mesianism iudeo-creștin. Speranța într-o societate eliberată, răscumpărată, mântuită.

Ce importanță are, pentru omul modern, regăsirea acestei dimensiuni mitice în străfundul său, readucerea în câmpul conștiinței a tuturor acestor frânturi care au dispărut din ea?

Mai întâi, e foarte important pentru noi, oamenii moderni, să înțelegem semnificația trecutului omenirii; or, trecutul e concentrat mai ales în concepțiile religioase. Istoria religiilor a dovedit că aceste comportamente ciudate, aparent ilogice, nu proveneau dintr-o gândire prelogică, infantilă, cum credea Lévy-Bruhl. Omul din paleolitic sau din neolitic nu era un tâmpit, un sălbatic. Prin expresiile lui religioase, prin miturile și riturile lui, el avea un sens încă de la început. Așadar, putem avea speranța unui dialog peste secole între reprezentanții societăților arhaice și reprezentanții creștinismului, sau chiar ai post-creștinismului. Există o continuitate care ne demonstrează *solidaritatea* între diversele istorii ale omenirii. Era important să arătăm că omul, încă de la începutul istoriei, s-a comportat ca o ființă coerentă, logică, totală, completă.

Apariția psihanalizei, la sfârșitul secolului trecut, nu vi se pare simptomul nevoii de redescoperire a dimensiunii ascunse a sacrului?